

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XII. V Ljubljani v saboto 9. septembra 1854.

List 72.

Gojzdno drevje saditi je dandanašnji živa potreba.

Dan današnji, ker je cena lesa od tedna do tedna višja, drevja pa čedalje bolj pomanjkuje, vendar pa se ga vedno več potrebuje, bi gotovo prav bilo, da bi kmetovavci bolj ko dozda mislili, gojzdno drevje iz novega saditi in potrebnega lesa si reediti. Skrajni čas je, da se to stori, — verjemite nam dragi gospodarji! če ne, že naši otroci ne bojo imeli lesa, s čim kuriti ali pohištva delati.

Ljudstvo namreč se množi vedno, poslopij in hiš postavljajo vedno več; fabrik in obertnij, ktere lesa potrebujejo, je vedno več; mašin, ktere s parom se gibljejo, pivovarnic in žganjarij, ktere ognja in torej paliva potrebujejo, tudi več.

Za vse te naprave je treba res toliko derv, da ni nobene primere več med zarodom in med porabo lesa. Ne bo dolgo, in kmetu bo, ki zdaj svoje zadnje drevje posekuje in v dnar spravlja, naj potrebnjšega lesa pomanjkovalo. Je torej poslednji čas, da se še obstoječi gojzdi postavno varjejo in varčno upotrebujejo, izsekane gojzdne goličave in kerčevine pa brez pomude s koristnim gojzdnim drevjem nasade.

Poslednje opravilo ni ravno težavno, in kako bi prosti kmet tega potrebnega dela se lotil, hočemo tukaj na kratko razložiti.

Da se gojzdne goljave in goličave, pa tudi drugi zapuščeni kraji, ki niso za žito, s koristnim gojzdnim drevjem obsaditi morejo, je najprej mnogo dobrega gojzdnega semena treba. Tega naj si torej kmetovavec najprej priskerbi.

Dobi se pa različno drevno seme, če ga kmet kupiti noče al ne more, takole:

Želod po hrastovju naj se nabere lep in zrel. Ki prvi hrastom odpade, navadno je nezrel al červiv. Tudi takrat želod ni za setev, če ga je, še na drevesu visečega, slana osmodila. Varovati se mora miš, da bo vgoden za jesensko setev.

Bukovo seme dobí se tako: Berž ko na drevju so bile semenske shrambice se odperle, ter začele so bukevce doli padati (kar se konec tega mesca, septembra, godi), naj se veje z dolgimi rantami potresejo, doli padajoče bukevce pa na podložene rijuhe vjamejo. Potlej se stresejo plitvo na tla, se vsaki dan premešajo, in kader so suhe, se čez zimo pod slamo shranijo, da ne pozebejo. Mesca aprila (malega travna) posade se po goličavah.

Gabrovo seme je brati, ko je listje bilo odpadlo, takole: Čvetero ljudi naj velik pert pod drevesom derži, drug človek pa naj s prekljo po vejah vdarja, ter seme doli tolče (kar je pa le lep brezvetern dan storiti). Ker pa seme po strani od drevesa perši, morajo ljudje s pertom tistega vjeti si prizadevati. Seme se potem na žitnici posuši, pozneje pa na gumnu omlati in krilic očisti. Vsejati ga je, če mogoče, koj v jeseni ali pa kmalo spomladi.

Brezovo seme osmuka se začetka po sv. Mihelu, mesca oktobra, dene se potem na zračnem kraju plitvo narazen, obrača se pogosto, potem se zmelje z rokami in z rešetom se perjic očisti, ker lupinice se ne dajo od semena ločiti. Tudi to seme raste nar bolj, če ga še tisto jesen vsadiš.

Javorovo seme brati je treba mesca vinotoka (oktobra), berž ko krilica njegove so orujavele. Zamoremo ga osmukati z rokami, kakor gabrovo seme. Suši in hrani se, kakor to, ter vseje se v jeseni ali na pomlad. Ravno tako se tudi z jesenim semenom ravna.

Brestovo seme nabere se mesca junija (rožnega cveta); osmukamo ga z rokami. Koj po tem je pa treba ga na zračnem kraju sušiti, ker se lahko razgreje in pogubi, če v vreči nekoliko časa vkup stisnjeno leži.

Jelševo seme je lahko dobiti od čeršev. Ti se pusté dalj časa na dilah ležati, kjer jih večkrat premečemo, da luskinice svoje malo po malo pasti pusté. Melje se potem seme med rokami ali v vreči, da krilica se odlomijo. Sejati ga je nar bolj v jeseni.

Mecsnovo ali relihovo seme dobimo, če odlomimo abranke od svečana (februarja) do pomladi, ker skušnja učí, da abranke, ktere so o jeseni bile odlomljene, se ne dajo tako lahko iztolči, ko tiste, ktere na drevju zimskemu mrazu so bile izpostavljene. Tudi to seme je sejati v jeseni ali na pomlad.

Pri nabiranju drevnega semena je še na mnoge reči paziti, ktere pametnemu kmetovavcu že lastni razum pové, postavim, da seme od drevja se le od tiste strani nabira, kjer ga je sonce nar bolj bilo obsijalo, ker tako seme je bolj zrelo in vgodniši setvi; da seme v suhem vremenu se nabira itd.

(Konec sledí.)

Gospodarske skušnje.

Kako se napravi terden tesarsk lés?

Nove skušnje so poterdile (čeravno je teško verjeti), da terdnost smerekovega lesa ne izvira od zemlje, kjer je smereka rastla, ali od notrajne lastnosti njenega lesa, ampak od razpók skorje; zato naj se debla tako položé, da se skorja bolj razpoka in po teh razpokah vunanji zrak lés lahko prešine.

Nove skušnje z apnom.

Prof. Way na Angleškem je več časa skuševal z apnom njive gnojiti, in je po teh skušnjah zvedel, da njivam apno le takrat prav dobro tekne, če se po malem enkrat, pa večkrat, po njivi potrosi, k večjem vsako leto ali vsako drugo leto 6 do 8 vaganov na 1 oral zemlje. Če se pa vgašeno in z vodo zmešano apno rabi, priporoča Way, tako apnéno vodo z gnojnico zmešati in po tem po njivi razliti.

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XII. V Ljubljani v sredo 13. septembra 1854.

List 73.

Gojzdno drevje saditi je dandanašnji živa potreba.

(Konec.)

Ko si je kmetovavec po taki viži dobrega drevnega semena bil pripravil, naj začne goličave, bregove in puste kraje z njim posejati. Loti naj se pa tega dela takole:

Na goljave je treba seme sejati podolgoma in vprek, pa kolikor mogoče, jednako; gledé pa na obstoj prihodnjega gojzda, kakoršnega gospodar želi, naj ga seje ali bolj redko, ali bolj gosto.

Potem naj povlači posejani kraj ali z železno brano, ali naj ga prevleče s težkim otepom prav širokih okornih in praskajočih vėj ali ternjovcov.

Boljše bi bilo, se vé da, ko bi zemlja, za gojzd namenjena, že prej nekoliko zrahljana bila. Če se to s plugom in brano ne more opraviti, zamogel bi se o poldnevu precej obširen kos ogrebsti z železnimi grabljami, ko bi družina vsa lotila se tega dela.

Po travnatih, mahovitih ali s plevelom in gloto zarašenih krajih ogrebe naj zemlja se le nekoliko z železnimi branami ali grabljami. Gospodar pa zamore tudi pomladi trato odvdigniti, in, če je suha, na majhne kupe jo spraviti in sožgati, potem pa taki sožgani zemlji pepela primešati, in oboje na odljupljeno goljavo zopet potrositi.

Ako bi hotel kdo na take mesta reži sejati, bila bi taka posetev prav dobro osenčje mladim drevnim rastlicam. Moralo bi se pa žito jeseni skerbljivo tako žeti, da bi se majhni divjaki ne oškodovali.

Debelejše seme, kakor je želod, kostanj, orehi, bukovo seme in drugo, je nar boljše, če se vtakne ali vsadi, kakor bob in fižol, tako da k večjem pride poldrugi ali dva pavca globoko s šilastim delom v zemljo. Šilasti del mora pa za to na spod položen biti, ker iz njega korenina pridere. Ko bi se tako seme čez 2 pavca globoko v zemljo položilo, bi kalí pod zemljo zadržane sognjile, preden da bi izpod tleh prirasti mogle.

Ako bi v sledečih poletjih tam pa tam goli kraji postajali, na katerih seme ni kalilo, jih je treba neutegoma posejati vnovič; kajti nič ne zadržuje ogojzdenja več, kakor če pozneje mladi in stari les mešoma stoji.

Ker listnato drevje prvih dvajset let vselej močnejše poganja, kakor če tisto dalj časa stoji, je veliko koristnejše — če se le na derva gleda, — tisto ne preveč starati pustiti, ampak sekanice tako verstiti, da les vsacih 20 ali 25 let se enkrat poseka, ker po takim se veliko več lesa dobí. Zakaj ne starost, ampak pomnoženje lesa nam mora vodilo biti.

Dobro je tudi, skraj gojzdov laške orehe saditi. Njih drevje raste hitreje od drugega ter varje gojzdno mladiče silnih vetrov in viharjev.

Tako naj ravnajo, ki hočejo umni kmetje biti. Zemlja ne mami nikoli našega upanja. Vse kar ji zaupamo, prevzame ona ljubeznjivo, ter zredí hvalžno v svojem naročju; tudi nam tisto poverne desetokrat.

Konečno še nekaj. Kdor si hoče v kratkem času obilen gojzd zrediti, naj verh vsega tako drevje sadi, katero raste hitreje od navadnega. Mnogo verst tacega drevja je še le ni davno k nam prišlo; to raste tako naglo, da že v 18 letih tako odebljá, da se dajo dile iz njega žagati.

Ktero drevje pa te lastnosti ima, in kako z njim ravnati, bomo povedali v prihodnjem sostavku.

J. Š.

Podúk v živinoreji

v kratkočasni povestici.

(Konec.)

Rajtati znati — mu reče Zgodnek — je prva potreba za kmetovavca, in rajtati ob pravem času to je takrat, kadar ne teče že voda v gerlo. Vol, ljubi moj! stane kmetovavca veliko dražji, kakor navadno ljudje mislijo. Če, postavim, 8 ali 9 centov težka živina na dan 30 funtov sena ali kake druge klaje tolikšne tečnosti dobiva, ga potrebuje čez leto 110 centov, ako se tudi nastelja na seno prerajta. Če pa vol le 200 dni v letu dela, velja potem takem en delaven dan naj manj 50 do 55 funtov sena ali senene vrednosti, ali, z drugimi besedami rečeno: vol dobiva ravno 30 krajc. dnine ali lona na dan, če cent sena 1 fl. velja, in postrežba, hlev in hlevsko orodje za postrežbo se mora še pobotati z gnojem.

Tele v prvih 12 tednih zraste vsaki dan blizo poldruzega funta; prvi čas raste bolj, pozneje mánj; zato je prav, da se teleta, ki jih kmetovavec za rejo ne misli obderžati, kmali prodajo. Da si tele izredi mesa 1 funt in pol, potrebuje 10 bokalov mleka. Če pa funt telečjega mesa 12 krajc. velja, bokal mleka pa je po 4 krajc. — kako slabo verže potem izreja telet! Zato tudi gospodarji v taci krajih, kjer se mleko lahko spečá, ne redijo telet, in imajo prav.

Pri pitanju volov se rajta na dan za vsaki cent (100 funtov), ki ga živa živina vaga, 4 funte in pol sena ali druge klaje tolikšne vrednosti. Iz 100 funtov sena ali druge klaje tolikšne senene vrednosti se naredí okoli 8 funtov mesa in loja. Iz začetka se spita živina na dan za 1 funt, pozneje le za pol funta. Na pol jo spitati verže večidel več dobička kakor popolnoma spitati. Če tudi dobri gnoj pitavne živine poplačuje postrežbo, mora vendar meso poplačati klajo in steljo. Pri pitanju pa se cent sena pri nas malokterikrat dražji spečá kakor po 36 do 48 krajc.; pri srednjih volih smemo reči, da vendar po 1 fl. ali tudi 1 fl. 18 kr. Od 100 funtov žive teže se rajtate 2 tretjini ali 60 do